

Van Gouda tot de Roo Pael...

Enige notities over de aanleg van een trekvaart voor passagiers

C.W. HESSELINK-
DUURSMA

Op 16 april 1656 verleenden de Staten van Holland Amsterdam en Gouda octrooi tot de aanleg van een trekvaart en jaagpad tussen beide steden. Ter bescherming van de oude, *gecostumeerde* (voorgescreven) scheepvaartroute zou deze nieuwe trekvaart met bijbehorend jaagpad niet gebruikt worden voor het vervoer van goederen, maar alleen dienen *tot gerief van den reysende man*. Aan de hand van oude manuscriptkaarten wordt in het kort de geschiedenis van de trekvaartroute gereconstrueerd.

De oude, gecostumeerde scheepvaartroute liep via de Gouwe, een gedeelte van de Oude Rijn, de Heimanswetering, het Braasemermeer en het Haarlemmermeer. De nieuwe verbinding zou uiteindelijk lopen via de Gouwe, de Goudsche Trekvaart (tussen Gouwesluis en Aar), de Aar, de Abwetering en Nieuwe Vaart, een gedeelte van de Drecht en de Amstel.

In 1657 werden de werkzaamheden aanbesteed en op 18 april 1658 werd de trekvaart in gebruik genomen. De aanleg bleek, op het graven van de vaart tussen de Gouwesluis en Aarna, vooral te bestaan uit het verbreden en verruimen van de bestaande rivieren en vaarten tot een bruikbare trekvaart. De vernieuwde verbinding bleek een groot succes. De afstand tussen beide steden kon in acht uur worden overbrugd en al in het eerste jaar werden 31.663 betalende passagiers vervoerd¹.

Landmeter Gerredt Dirckz. werd belast met het in kaart brengen van de geprojecteerde trekvaart met jaagpad. Hij vervaardigde een 'Kaerte van Gouda tot de Roo Pael ...'². De Roo Pael is de grenscheiding tussen Holland en het Sticht van Utrecht gelegen aan de Amstel bij Nessleruis. Op de kaart gaf hij in woord en beeld een kort overzicht van het project inclusief *de lengde als de hinderlage ofte beletsels*. Deze obstakels varieerden van te bochtige trajecten en ondiepe vaarten tot huizen, die te dicht aan het water staan en het ontbreken van bruggen en stevige kaden.

Bovendien wordt een aantal grootschalige kaarten van de route aan hem toegeschreven, waarop nauwgezet de eventueel te onteigenen percelen met hun waarde en met hun eigenaar zijn aangegeven³.

Tijdens de bestudering van deze kaarten en

hun archivalia kwam een perkamenten kaartje tevoorschijn (figuur 1). Het manuscriptkaartje is fris en helder van kleur en nog verrassend gaaf. Het kaartje is niet gedateerd en de maker ervan is niet bekend. De afmetingen bedragen circa 29 x 20 cm, het noordwesten ligt nagenoeg boven. De schaal is bij benadering 1:40.000⁴.

Het kaartje vertoont het stroomgebied van de Aar tussen de Oude Rijn en Drecht en laat als het ware de infrastructuur van de eerste ontginningen zien. Opmerkelijk is, dat de verbinding tussen de Abwetering en de Drecht ontbreekt.

Deze verbinding komt, zij het naamloos, al voor op de 'Carte descriptie locael van 't meerdeel van Hollandt ..' gemaakt door Johan Lief-rinck in 1578⁵. Op de kaart van het Hoogheem-raadschap van Rijnland, gemaakt door Floris Balthasarsz. van Berckenrode en zijn zonen in de periode 1610-1615, draagt hij de naam Nieuwe Vaart, wat nog tot in de 20^e eeuw het geval was. Maar in 1656 wordt hij door Gerredt Dircksz. de Oude Vaarsloot genoemd.

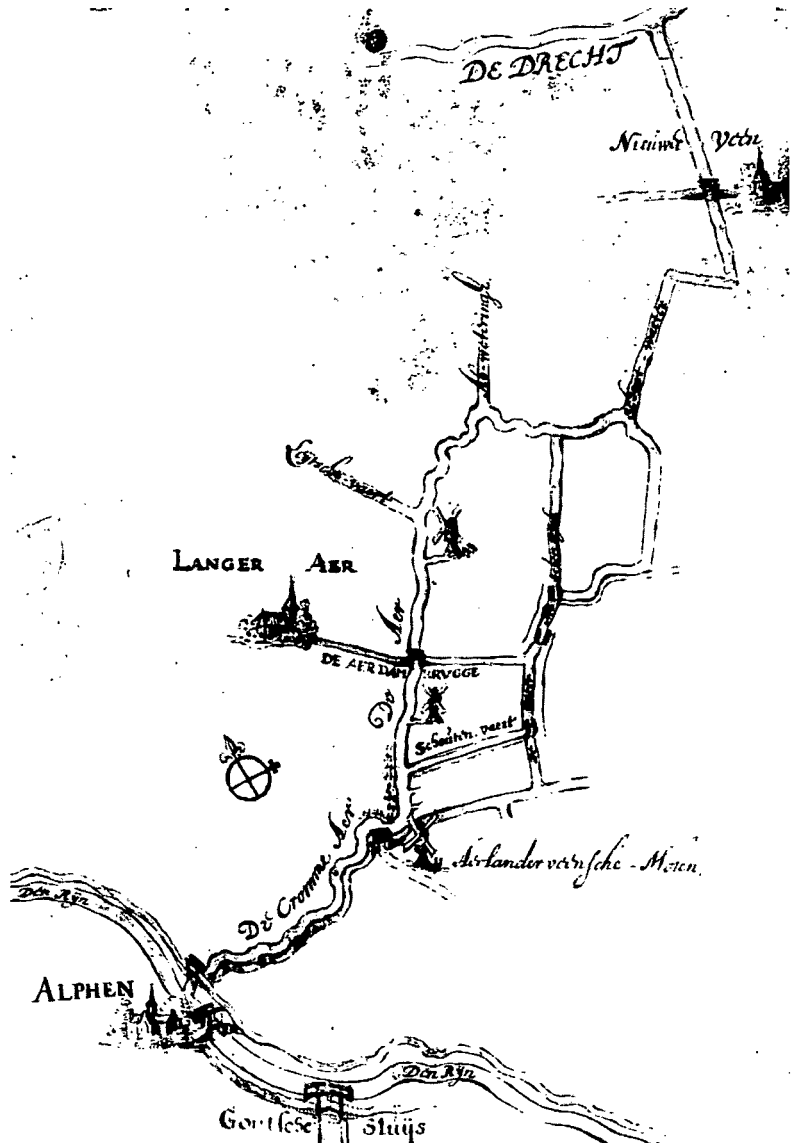
Op figuur 2 worden drie verschillende mogelijkheden belicht om van de Aar in de Drecht te komen. Dit, deels in kleur uitgevoerde manuscriptkaartje, toegeschreven aan Gerredt Dircksz. wordt op omstreeks 1655 gedateerd. De afmetingen bedragen 20 x 30,5 cm en de schaalbalk in 'Rijnlantse Maet' geeft aan, dat 500 Rijnlandse roeden overeenkomt met 12,8 cm (circa 1:15.000). Het westen ligt boven⁶.

De eerste verbindingsmogelijkheid tussen Aar en Drecht loopt via Korteraar en Nieuwe Veen. Hiertoe moeten schipper en jager tegenover de toegang van de Abwetering de Aar naar het oosten toe vervolgen. Halverwege bij Korteraar moet de jager met een schouw overvaren.

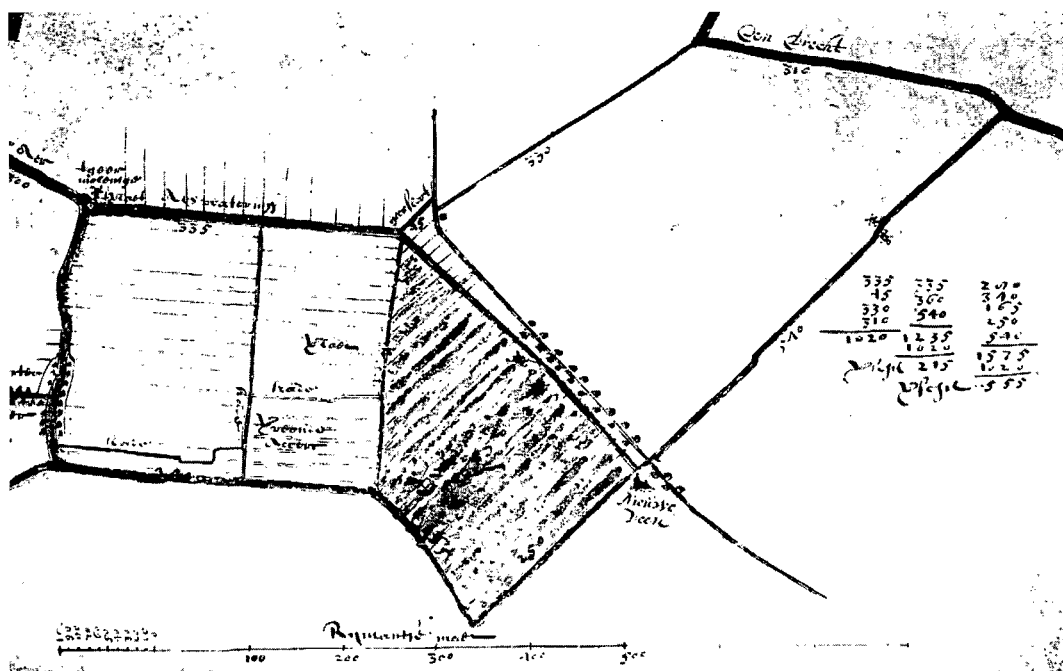
Aan het einde van de Aar loopt de route evenwijdig aan de Abwetering via een scherpe hoek naar Nieuwe Veen. Gerredt Dircksz. wijst er wel op, dat het *seer swaer om doen sal sijn* vanwege het verdolven land en de verveende akkers om langs dit laatste deel een kade te maken. Van Nieuwe Veen naar de Drecht te jagen *is licht te*

helpen. De totale lengte van deze route bedraagt 1575 Rijnlandse Roede, een afstand van 5933,0 meter

De tweede mogelijkheid gaat via de Abwetering en Nieuwe Veen. Ook hier moet de jager bij de toegang tot de Abwetering de Aar met een schouw overvaren en de wetering tot het einde

1. De Aar tussen de Drecht en den Rijn. Foto: Streekarchief Hollands Midden.

2. De drie verbindingsmogelijkheden tussen Aar en Drecht (± 1655). Foto: Streekarchief Hollands Midden.

toe vervolgen. Vandaar loopt de route oostwaarts naar Nieuwe Veen en dan weer noordwaarts naar de Drecht. De vaar- en trekweg in oostelijke richting moet vanwege het verdolven en uitgevende land vrij dicht onder de huizen langs lopen, wat door de bewoners niet erg gewaardeerd zal worden. De totale lengte van deze route bedraagt 1235 Rijnlandse Roede, een afstand van 4652,2 meter.

De derde mogelijkheid loopt via de Abwetering, Geersloot en de oude vaarsloot. Met een *doorsnijdinghe* aan het noordelijke uiteinde van de Geersloot, zou deze route *de kortste ende pro-*

fytabelste passagie opleveren. De totale lengte ervan bedraagt 1020 Rijnlandse Roeden, een afstand van 3842,3 meter.

Het zal niemand verbazen, dat de keuze op de derde mogelijkheid gevallen is.

NOTEN

- 1 Ach Lieve Tijd, deel 2: Zeven eeuwen Gouda, de Gouwenaars en hun reislust. Waanders, 1987, p. 29.
- 2 Streekarchief Hollands Midden (SAHM) 2223 L 2.
- 3 SAHM 2223 L 3 t/m L 8, 2223 M 1 t/m M 3 en 2223 N 1 en 2.
- 4 SAHM 2223 L 1.
- 5 SAHM 2223 C 1.
- 6 SAHM 2223 L 5.